

III. Література кінця XVIII — початку XX ст.

Тема 8. Григорій Квітка-Основ'яненко (1778 — 1843)

(Григорій Федорович Квітка)

Григорій Квітка-Основ'яненко - перший український письменник-сентименталіст, одним із перших почав писати народною мовою не тільки про смішне, а й про серйозне. Т. Шевченко вважав Г. Квітку-Основ'яненка засновником нової української прози.

Г. Квітка-Основ'яненко писав, що українська мова й література «рухається і буде жити» та що ніякі потуги ворогів «не зітруть її з лиця землі», вона «подужає противників і гонителів». Письменникам радив: «Як говоримо, так і писати треба».

Епічні твори Г. Квітки-Основ'яненка поділяються на дві групи:

- бурлескно-сатиричні оповідання («От тобі й скарб», «Пархімове снідання», «Підбрехач», «Салдацький патрет», повість «Конотопська відьма» тощо);

- сентиментально-реалістичні повісті з поглибленим ліро-психологізмом («Маруся», «Капітанша», «Козир-дівка», «Щира любов», «Божі діти», «Сердешна Оксана»), в основу яких покладено зображення складних і благородних почуттів простої людини.

Основна тема прози - народне буття в його яскравості, багатоманітних виявах, етичній цінності.

У творах Г. Квітки-Основ'яненка багато ліричних відступів, у яких письменник, перериваючи розповідь про події, виявляє своє ставлення до героїв, висловлюючи їм співчуття, даючи поради тощо. Ліричні відступи створюють певний настрій у творі, наближають його до читача.

«Маруся»

Цією повістю письменник мав на меті не лише зачепити душу читача оповіддю про долю прекрасної, сповненої доброчесностей дівчини та її коханого, яким, незважаючи на силу їх взаємних почуттів, доля не дала змоги спізнати родинного щастя, а довести спроможність української мови виявити найтонші порухи людської душі. Це завдання він зумів виконати, йому вдалося виліпити виразні національні характери, піднести красу родинної традиції українців.

Фабула (від грец. «байка, переказ») - це поданий у причинно-часовій послідовності ланцюг подій, змальованих у художньому творі (ключова одиниця - подія).

Фабула

Маруся і Василь покохали одне одного і хочуть одружитися. Та батько Марусі, сільський багач Наум Дрот, відмовляється віддати єдину доньку за бідного сироту, до того ж призначеного в рекрути. «Тобі лоб забриють, - говорить він до парубка, - а що тоді буде з Марусею?» Щоб відкупитися від солдатчини, парубок йде на заробітки. У той час Маруся застуджується і помирає.

Повернувшись із заробітків та не заставши милої живою, Василь іде в монастир і там з горя за коханою теж помирає.

Художні особливості повісті «Маруся»:

- Джерела повісті - це дійсність українського села і народна творчість: українські балади, ліричні, весільні пісні, фольклорні мотиви (кохання, розлука, смерть закоханих). Від народної поезії - образність твору, від казки і переказу - її розповідний стиль.

- Герої «писані з натури без будь-якої прикраси і відтушовування».

- Форма твору: змалювання пейзажів, вільна побудова, наявність ліричних відступів, посилений зв'язок з фольклором.

- Поєднання сентименталізму з реалізмом (але є вади: ідеалізація патріархального в житті, надмірна чутливість).

- Мова твору: під впливом сентименталізму розчулений тон розповіді про зустрічі закоханих, розлуку, смерть Марусі, горе її нареченого та батька; застосування зменшено-пестливих форм слів («Зосталася Маруся сама, схилила головоньку на білу ручку, а слізеньки з очей так і капотять»), «Отак-то вони в останні часи розмовляли і обоє плакали безперестанно!», «Ось і рідесенький туманець пав на річечку»).

- Докладне змалювання сцен побуту, звичаїв, обрядів (описи танців, сватання, весілля, похорон з голосіннями).

- Майстерний опис краєвидів (з поєднанням поетичних, музичних, образотворчих засобів).